

ספר חסידים סימן אלף קעא

כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כ"א ח') אמרו "ראויה כפרה זו שתכפר אף על יוצאי מצרים" כלומר על כל המתים שיצאו ממצרים. ואיך יכול המעשה לכפר על מי שלא עשאה בחייו? והלא חטאת שמתו בעלי' למיתה אזלא שאין כפרה לאחר מיתה, כי בחבלי מות האדם נתכפרו לו עונותיו.

אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא "ברא מזכי אבא"¹ כגון שהאב חוטא, ונותן את בנו ללמוד תורה ומעשים טובים. הואיל וע"י האב זכה הבן, ברא מזכה אבא. ואם האבות צוו לבנים לעשות דברים לאחר מותן הרי כשעשו הבנים כאלו יעשו האבות. ומכאן תקנו שנודרין צדקה שייטב לאותן שכבר מתו.

ומצינו שהמתים מתפללין על הבנים שנאמר (שמות ט"ז י"ד) "ותעל שכבת הטל" – פילול שכיבת שוכבי קבר². וכן מועיל למתים שהחיים מתפללים עליהם או צדקה שנותנים עליהם. "וצדקה תציל ממות" (משלי י"א ד') ממות שבזה העולם וממות שלעתיד, שהרי שמואל ביקש על לוי בברכות, וכ"ש אם נותנים צדקה בשבילו כי מה לי תפלה מה לי צדקה?

ודוקא בעוה"ז יכול להטיב לנפש המת. ואם שתק בעוה"ז ולא ביקש, גם לא יבקש לעתיד. ואם ביקש בעוה"ז מטיבין למת. ור' מאיר אמר כשאמות אעלה עשן מקברו דאחר, ור' יוחנן אמר אקחנו מגיהנם. ולמה לא יכלו לעשות כן בחייהם? כי רבו פשעיו של אחר, אם לא שר' מאיר בכח עשה וכן ר' יוחנן לאחר מותם שהשוער נדחה מפניהם ולא היו יכולים לעשות בחייהם בבקשה.

והמתים מתווכחין בבית דין של מעלה והצדיקים עושים ביניהם שלום ופעמים שלא ימחול עד שמקבל עליו להעשות שום דבר צער לזרעו.

ספר חסידים סימן קע

מעשה בחסיד אחד שהיה נודר בשביל הנשמות בשביל קרוביו ואח"כ נודר הכל בסתם בשביל כל הנשמות. אמרו לו למה אתה עושה כן, וא"ל מפני שיש מהן שאני נהנה בזכותו ולא אחי' כפוי טובה. ועוד הן כמו כן בשבילם ייטיב לי. וא"ת הרי חטאת שמתו בעלי' – מתה, מפני כי קרבן חטאת להגן מן היסורים וכבר מת. ועוד, מיתה מכפרת. אבל צדקה שנותנין דומה לעגלה ערופה שאמרו "ראוי כפרה זו

1. מסכת סנהדרין דף קד עמוד א: ברא מזכי אבא. אבא לא מזכי ברא, דכתיב (דברים לב) ואין מידי מציל, אין אברהם מציל את ישמעאל, אין יצחק מציל את עשו.

2. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח – מסכתא דויסע פרשה ג: ר' אלעזר המודעי אומר ותעל שכבת הטל – עלה פלול תפלתן של אבותינו שהיו שכובים כטל על פני הארץ.

לכפר על יוצאי מצרים למפרע.

ועוד אם יאמר אדם מה מועיל לאחר מיתה אם הבן רשע הרי האב יוכל לפדותו בצדקה ואומר (תהלים מ"ט ח') "אח לא פדה יפדה איש." אלא לפי שמצינו שאם נדר להביא עולה הבן מביאה לאחר מיתתו ולפי שכל מה שמצינו בעולה מצינו בצדקה זו באה בנדר ונדבה וזו באה בנדר ונדבה, אף על פי שאינו ראי' לגמרי כי הבן אינו יכול להביא עולה שלא הקדיש האב.

מעשה הי' באחד שהלך ותעה ביער ובלילה לאור הלכנה בא אדם אחד אצלו והכיר אותו שהיה מת, והיה רוצה האיש הזה לנוס. א"ל אותו שמת "אל תברח ממני כי לא אזיק לך, אני פלוני." א"ל "והלא אתה מת" א"ל "כן." א"ל "למה אתה הולך ביער?" א"ל "בשביל שדה פלוני שגזלתי, אין לי מנוחה ומיגעים אותי ביערות."

וכיוצא בו שמעתי מעשה בנכרי אחד שמת ואחר ימים הלך עבדו ומצאו בלילה וא"ל "אל תברח, איני מזיק לך." א"ל "והלא אתה מת?" א"ל "אמת. אבל מיגעין אותי מפני שלקחתי מנחלת פלוני בעל כרחו, ועתה אמור לאשתי להחזיר לו." א"ל "והן לא יאמינו לי." א"ל "אמור להם שילכו למחר למקום פלוני ויראו אותי שם." הלך העבד והגיד בעיר "כך וכך הגיד לי פלוני שמת זה כמה שנים." אמרו לו "אמר לך שום סימן?" אמר "תמצאו אותו במקום פלוני מחר באותו אילן ותאמינו לי." הלכו כלם וראו אותו על האילן וחפשו אותו בקברו ולא מצאוהו. אמר העבד "החזירו לנגזל נחלתו, אז ינוח."

הרי זה בנכרים. ואם תסתפק אם זה אמת או שקר, הרי בישראל בודאי הדין הוא כך. וא"ת למה יועיל באותו עולם הואיל ובחייו לא עשה ולא צוה, אלא שעושיין בשבילו? נאמר כי יש חילוק בין האנשים שאם לא יזכה בחייו לא יצילו לו כל הצדקות, אבל אם זכה וחיטא ובשביל עונותיו גרשוהו מג"ע או עושיין לו דין בגיהנם או מיגעים אותו דרך קוצים או מלאכי חבלה משחקים בו, או צדיק שמפני עון אין מכניסים אותו במחיצת צדיקים, אז מועיל אם מתפללים או אם נותנים צדקה בשבילו או אם גזל והיורשים משיבים, או אם יתבזה המת לפחת ולמעט מעונותיו, אבל מי שלא זכה לאחר מיתה לא יועיל כל מה שיעשו בשביל המת אא"כ צוה זה בחייו ועשו במותו, כמו שמצינו במשה ויהושע וכל ישראל. ודוד ושלמה תלה הכתוב במשה ודוד (פי' שמשה צוה להעלות ארונו של יוסף ובני ישראל העלוהו ונקרא על שם משה דכתיב (שמות י"ג י"ט) ויקח משה. וכן דוד בקש לבנות בהמ"ק ולא עלה בידו ע"פ הדיבור וצוה לשלמה לבנותו ותלאו הכתוב בדוד וזה אמרו תלה הכתוב במשה ודוד).